

som vi nationellt är ålagda att genomföra.

En genbank krävs

Livsmedelsproducerande företag är ekonomiskt tvingade att hela tiden anpassa sina produkter till marknadens krav. Här finns inte tid till eller råd att bevara den genetiska bredden, vilket kan medföra att en del genetiskt material försummas och kanske till och med tillåts försvinna. Vad som är lönsamt på marknaden ändrar sig snabbt. Exempelvis kan en sjukdom som fågelinfluensa på mycket kort tid förändra ett konsumtionsmönster. För att kunna svara på förändringskravet krävs en bred genetisk bas, och här har lantraserna en självklar uppgift.

Det kan inte råda tvivel om att genresursbevarande är statens ansvarsområde. Detta desto mer som det understryks av ovannämnda rapporter och EU-kommissionens meddelande. Hittills har lantrasernas bevarande i huvudsak burits upp av eldsjälar och lantrasorganisationer. Det är av allra största vikt att staten tar sitt ansvar i det fort-satta viktiga arbetet med att bevara en genbank av de nationella resurser som våra svenska lantraser utgör och som är en försäkring mot framtida förändringar.

Illustrationer fra Håkan Hallanders bog:
"Svenska Lantraser" 3.udg.1994.

Vad är en lantras?

Man brukar definiera en lantras som en population husdjur av en art, som funnits så länge i ett särskilt område att den har anpassat sig till det aktuella området och dess förutsättningar. Ett exempel är gotlandsrussen på Gotland. Om brukaren styr denna anpassning kallas det avel. Eftersom brukaren givetvis vill att djuren och produktionen fungerar i det aktuella marknadsläget, kommer egenskaper och genupsättning som är lämpliga i just detta område att ha störst möjlighet att utvecklas. Förutom marknadsläget påverkar också lokala faktorer som fodertillgång, klimat och växtlighet. Givetvis kommer djurhållaren att uppleva förändringen som en förbättring om den medför bättre lönsamhet. På lång sikt kan avel innebära förluster av arvs massa, särskilt om endast få utvalda djur tillåts få avkomma.

Eftersom förändringar förr gick förhållandevis långsamt hade djurmaterialet god tid på sig att anpassa sig och styrningen från människans sida var mindre. Idag sker förändringar med högre hastighet och möjligheterna att styra aveln efter specifika funktionskrav är avsevärt större, varför dagens djurmateriale knappast kan nå samma breda anpassning till sin miljö som forna tiders

© Loci – tidsskrift for den levende kulturarv – www.biodiverse.dk

Høns & folk

af Flemming Schiøtte

Lyset i hønsehuset

I en overskyet midvinter er der i realiteten ofte kun 4 timers brugbart dagslys at gøre godt med, og det er alt for lidt til, at dyrene kun nå at samle foderenergi nok til resten af det ofte kolde døgn. Resultatet bliver, at de i nattens løb tærer på egne reserver, og sker det nat efter nat, falder den generelle sundhedstilstand hurtigt, og hønsene bliver kritisk modtagelige for kulde, bakterieangreb og virus.

Hønsene har behov for mindst 10 timers rimeligt dagslys i døgnet, og forlanger vi, at de tilmed skal lægge æg, er 12-13 timers dagslys det mål, vi bør sætte.

Den sag må vi klare med kunstig supplements-belysning, og det er misforstået "økologisk tankegang" at kræve, at de skal kunne klare sig med det, "naturen byder", for vi har nu engang rykket dem bort fra deres naturlige biotop.

Tilrettelæggelse af lysprogrammet

Den lystidsforøgelse, vi giver dyrene, bør gives om morgenen, således at aftenskumringen kan komme på naturlig måde, så dyrene i god tid kan finde deres plads på hjalet, hvad de ikke formår, hvis lyset bliver slukket pludseligt. Så vil mange af dem tilbringe natten rundt om i hjørner på gulvet

Ud fra skemaet kan vi se, at hvis vi fra nu af tænder lys klokken 5 om morgenen, og slukker det, når det er blevet lyst, vil vi ende med, at dyrene får en naturlig lystidsforøgelse, hvor vores medvirken kan slutte omkring 1. april. (gider man ikke stå op klokken 5 hver dag, kan man i dag meget billigt anskaffe et tænd-og-sluk-ur, der kan klare det lille problem.

Men for at dyrene skal have glæde af en automatisk lystænding klokken 5, er det nødvendigt at "morgenfodre" lige så stille om aftenen, når dyrene er gået til ro, så morgenbordet er dækket, når lyset tændes, og dyrene hopper ned for at begynde dagens

Dato	Op- & nedg.	Dagslys	Lysbehov	Ekstra lys
1. februar	08.15 - 16.30	ca. 8 timer	2 - 4 timer	05.00 - 09.00
15. februar	07.45 - 17.00	ca. 9½ time	2 - 3 timer	05.00 - 08.15
1. marts	07.00 - 17.30	ca. 10 timer	1 - 2 timer	05.00 - 07.30
15. marts	06.30 - 16.30	ca. 11½ time	1 time	05.00 - 06.00
1. april	05.30 - 19.00	ca. 13½ time	0 timer	ingen ekstra

arbejde - at samle føde.

Det rette foder

Og hvordan sørger vi så for den rigtige føde?

I vor vintertid er der en fatal mangel på grønt, og dermed på de naturlige vitaminer og sporstoffer. Fodrer vi med færdig-pilleteret foder fra "foderstofften", må vi jo stole på, at deklARATIONEN på sækken taler sandt, og at dyrene får "alt, hvad en høne kan forlange", men vi kan med god grund betragte industrifoderet som "hønsenes kunstgødning" - det er og bliver andenrangs-foder for naturlige dyr.

Vil vi derimod selv stå for fodersammensætningen, har vi pligt til at sørge for, at foderet tilsammen har det rette indhold.

Foruden kornfoderet (60 g hvede/byg pr. dyr pr. dag - stor race), der giver de nødvendige B- og E-vitaminer, må vi disponere over f.eks. gulerødder og/eller grønkål, der supplerer med A og C-vitaminer. Her kommer samarbejdet mellem hønsene og økohaven til sin ret, for enhver med en rimelig have, kan sikre hønsene dette vigtige foder.

Grønkål og gulerødder

En lille have-hønsflokk har i tiden 1. december - 1. april (altså 120 dage) hver dag behov for en stok grønkål og en håndfuld gulerødder.

Det kræver 30 m grønkålsrække og noget lignende med gulerødder hvert år, og det skulle ikke være uoverkommeligt i betragtning af, at vi derved sikrer hønsenes vinter-velfærd som tak for æg og gødning. Det skal blot erindres, at kål ikke bør sættes samme sted to år i træk af hensyn til kålbrok, der overlever i jorden.

Grønkålen opbevares bedst ved at samles og "slås ind" et lunt sted, hvor man kan hente forsyning, selv i frostperioder, og gulerødderne opbevares bedst i en frostfri kule.

Der fodres med grønkål ved at ophænge stokken med roden opad, og netop så højt, at hønsene ikke kan nå bladene. De får derved motion og beskæftigelse ved på skift at springe op og snuppe en bid, og det sikrer, at alle - også de lavest rangerende - får deres del. Gulerødderne gives blot hele i en skål.

Hønsene skal nok hakke dem i stykker. Mangler man gulerødder, kan der erstattes af fodersukkerroer, der flækkes og sættes op på søm i væggen, men sukkerroer mangler A-vitamin, så gulerødder er nu engang det bedste.

Supplemetsfoder

Tilbage står mangel på D-vitamin, som vi ikke finder i grønsagerne eller kornet. Her er levertran, blandet i kornfoderet 2 gange om ugen det bedste, men har man adgang til billig mælk, der kan opblandes i valset byg til krummestruktur, er det også udmærket.

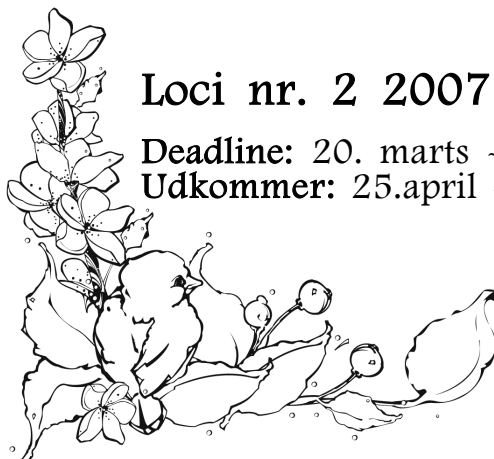
Endelig er der et fodermiddel, der er uovertruffet til det lille hønsehold, nemlig køkkenaffald. Ingen husholdning med høns i haven bør mangle en hønses spand i køkkenet, hvor alle madrester, grønsagsaffald, brødskorper o.s.v. samles. Det bliver hurtigt den populæreste fodring, og når hønsene hører den kendte skramlen med spændens låg, kommer de spændende fra alle hjørner for at få dagens godbidder.

I det hele taget skal man ikke være bange for at eksperimentere og tilbyde hønsene varieret foder. De skal nok selv sortere det, de vil have og som de behøver.

Nedenfor er vist et skema over vitaminindhold i en del fodermidler.

1 = moderat indhold - 4 = meget stort indhold.

	A	B ₁	B ₂	C	D	E
Hvede		2	2			1
Byg		2	2			1
Havre		2	3			1
Majs	2	2	3			1
Hirse	1	2	2	2	2	1
Gulerødder	4	1	2	2		
Sukkerroer		1	2	1		
Kartofler		1	2	2		
Grønkål	4	2	1	4		3
Sødmælk	2	1	2	1	1	
Levertran	4				4	

Loci nr. 2 2007

Deadline: 20. marts -07

Udkommer: 25. april -07